

Arkeologisk förundersökning

Lustigkulle

Historisk tid

Aspö-Norrby 2:1, Aspö socken, Strängnäs kommun,
Södermanlands län.

Ingeborg Svensson

Arkeologisk förundersökning

Lustigkulle

Historisk tid

Aspö-Norrby 2:1, Aspö socken, Strängnäs kommun,
Södermanlands län.

Ingeborg Svensson

ARKEOLOGISKA MEDDELANDEN 2005

© 2005 Sörmlands museum

Beställningar kan göras hos:
Landstinget Sörmland
Kultur & utbildning Sörmland
SÖRMLANDS MUSEUM
Box 314, S-611 26 Nyköping
arkiv.bibliotek@kuf.dll.se

Grafisk form och layout: Lars Norberg.
Omslag och inlaga är reproducerad vid Sörmlands museum.
Kart- och ritmaterial: Ingeborg Svensson
Omslagsbild: Södermanlands län. Utredningsområdets geografiska läge markerat med röd punkt.

Där inget annat anges har den digitala Fastighetskartan, respektive Gröna kartan (GSD) för Södermanlands län använts som underlag.

Allmänt kartmaterial från Lantmäteriverket. Medgivande 97.0350.

Nyköping 2005

ISSN 1402-9650

Innehåll

Utgångspunkt 5

Syfte och metod 5

Syfte
Metod

Landskap 5

Natur
Kultur

Resultat 6

Objekt 1
Objekt 13
Avslutning

Referenser 8

Arkiv

Administrativa uppgifter 8

Bilagor 9

1. Utdrag ur digitala Fastighetskartan (GSD) med planområdet och fornlämningar markerade. Skala 1:10 000.
2. Utdrag ur plankarta med objekt och sökschakt markerade. Skala 1:2000.
3. Plan över kulturlagret och grävda rutor. Skala 1:400.
4. Rutbeskrivningar.

Figur 1. Översiktskarta över Södermanlands län med kommuner, större orter, vägar och angränsande län. Undersökningsområdets geografiska belägenhet är markerat med röd kontur. Skala 1:800 000.

Utgångspunkt

Sektor arkeologi vid Sörmlands museum har under perioden 050405-050406 efter beslut av länsstyrelsen i Södermanlands län utfört en arkeologisk förundersökning av nyupptäckt fornlämning vid Lustigkulle, Aspö-Norrby 2:1, Aspö socken, Strängnäs kommun i Södermanlands län (se figur 3 & bilaga 1).

Undersökningen genomfördes med anledning av att Richard Nilsson begärt tillstånd enligt 2 kap 12§ i Lagen (1988:950) om kulturminnen m.m, att få utföra markarbeten inom område för ny detaljplan. Inom planområdet hade det tidigare (våren 2004) genomförts en särskild (arkeologisk) utredning, varvid nyupptäckt fornlämning i form av kulturlager hade konstaterats på två platser inom området (Gustafsson, Arkeologiska meddelanden 2004:04). Länsstyrelsen bedömde preliminärt att den nyupptäckta fornlämningen inom planområdet borde omfattas av en särskild (arkeologisk) undersökning och behövde därför ett bättre underlag inför borttagandet av fornlämningen.

Beslut i ärendet är fattat av länsstyrelsen i Södermanlands län enligt 2 kap 13§, Lagen (1988:950) om kulturminnen m. m (1st dnr. 431-6981-2004). Kostnadsansvarig var Svenska Hem Mark genom Richard Nilsson.

Det aktuella undersökningsområdet var beläget cirka 500 meter nordöst om Sundby på Tosterön norr om Strängnäs. Undersökningsytan uppgick till en storlek om cirka 13 000 m².

Ansvarig för den arkeologiska undersökningen var arkeolog Ingeborg Svensson som också har sammanställt föreliggande rapport. I fältarbetet deltog även arkeolog Björn Petterson.

Syfte och metod

Syfte

Syftet med den arkeologiska förundersökningen var att inom planområdet fastställa kulturlagrets omfattning, innehåll och ålder. Därutöver skulle den arkeologiska förundersökningen ge ett underlag för en beräkning av omfattning och inriktning inför en eventuell särskild arkeologisk undersökning av fornlämningen.

Med utgångspunkt i det ovan redovisade syftet formulerades ett antal frågeställningar;

- Finns det fler anläggningar inom den aktuella exploateringsytan?
- Vilka typer av anläggningar finns eventuellt representerade?

- Vilken eller vilka tidsperioder omfattar eventuella anläggningar?

Metod

Den arkeologiska förundersökningen inleddes med att sökschakt öppnades med hjälp av grävmaskin inom undersökningsområdet. Syftet med sökschakten var att fastställa kulturlagrens rumsliga utbredning. Sökschaktens placering utgick ifrån den särskilda utredningens resultat.

När kulturlagret hade avgränsats grävdes sammanlagt sex stycken meterstora rutor i lagret. Rutorna beskrevs i text och fyllningen i rutorna hackades igenom på hackbord. Rutorna grävdes för att få en uppfattning om stratigrafi och fyndinnehåll.

Samtliga sökschakt, rutor samt kulturlagrets begränsning mättes in digitalt i plan. Inmätningarna användes sedan vid framställning av planbilder och översiktskartor. Fotodokumentation genomfördes löpande under den arkeologiska förundersökningen.

Landskap

Natur

Undersökningsområdet var beläget mellan 18 och 21 meter över havet och utgjordes av en flack sydsluttning i åkermark. Åkermarken omgärdades åt samtliga vädersträck, utom åt söder, av skogsbevuxna höjdparter och berg i dagen. Skogen närmast åkermarken åt norr och nordväst hade nyligen avverkats vid tiden för den arkeologiska förundersökningen. Jordmånen inom undersökningsområdet utgjordes av glaciallera (SGU).

Kultur

Sydöstra delen av Tosterön är öns mest fornlämnings-täta del. Fornlämningssmiljöerna utgörs till största delen av gravar och gravfält från företrädesvis järnålder (FMIS/FMR). Aspö socken har endast inventerats på fornlämningar en gång (1957). Under år 2005 har dock en revideringsinventering slutförts av fornlämningarna inom Aspö socken och resultatet kommer snart att finnas tillgängligt genom FMIS.

Inom de till undersökningsområdet angränsande skogsklädda höjdpartierna i nordöst och sydväst finns sedan tidigare gravfält (Aspö 164:1 & 169:1), gravgrupper (Aspö 168:1-3) och ensamliggande gravar (Aspö 166:1 & 171:1) registrerade. Gravarna kan utifrån de yttre gravformer som finns representerade generellt tillföras järnålder med en viss tyngdpunkt till de yngre delarna av tidsavsnittet.

Den arkeologiska förundersökningen hade föregåtts av en särskild (arkeologisk) utredning inom planområdet. Den särskilda utredningen genomfördes av Sörmlands

museum under våren år 2004. Vid utredningen påträffades fornlämningar i form av två boplatser, objekt 1 och 13 (se bilaga 2). Inom båda objekten utgjordes spåren efter boplotsaktiviteter av kulturlager. Kulturlagret inom *objekt 1* utgjordes av humös mörk/sotig lerig silt och var 0,15 meter tjockt. I lagret påträffades fynd i form av bränd lera, enstaka handsmidda spikar och keramik av obestämd karaktär. Inom *objekt 13* var kulturlagret diffust, cirka 0,01 meter tjockt, och utgjordes av sotig sand med inslag av små fragment av bränd lera. Utöver den brända leran påträffades inget ytterligare fyndmaterial (Gustafsson, Arkeologiska meddelanden 2004:04).

Den aktuella undersökningsytan var belägen i en rik fornlämningsmiljö med utpräglade järnåldersmiljöer, främst representerade i form av gravar och gravfält. Den arkeologiska förundersökningen gav en möjlighet att belysa boplatstens relation till dem omgivande förhistoriska kulturmiljön.

Resultat

Objekt 1

Inom objektet grävdes sökschakt till en sammanlagd yta om cirka 250 m² (se bilaga 2). Sökschaktet grävdes till ett djup av mellan 0,30 och 0,40 meter. Kulturlagret låg direkt under matjordsskiktet, som varierade mellan 0,25 och 0,35 meter. Utöver kulturlagret framkom inga ytterligare anläggningar.

Kulturlager: Lagret var 0,04 till 0,15 meter tjockt och utgjordes av något sandig humös gråsvart lera med

inslag av kol, sot och enstaka bitar bränd lera. Kulturlagret var som tjockast centralt i schaktet och tunnade ut åt samtliga väderstreck. Lagret skiljde sig tydligt till karaktär och färg från den överlagrande matjorden och den underlagrande leran. Det framtagna och avgränsade kulturlagret uppgick till en yta om cirka 122 m² (se bilaga 3 & 4).

Fyndmaterial: Enstaka fynd påträffades vid rensningen av sökschaktet. Fyndmaterialet utgjordes av bränd lera, handsmidda spikar, en märla samt yngre rödgods och stengods. Inget fyndmaterial av förhistorisk karaktär kunde konstateras i kulturlagret.

Datering: Då inga anläggningar utöver kulturlagret framkom, samlades inga ¹⁴C-prover in under förundersökningen. Det kolmaterial som påträffades vid rutgrävningen kunde inte knytas till någon säker stratigrafisk kontext och ansågs därför inte kunna bidra till en säker datering av platsen. De påträffade fyndmaterialets karaktär pekar dock på att kulturlagret ska knytas till nyare tid, det vill säga 1600 - 1800-tal.

Objekt 13

Inom objektet grävdes ett sökschakt som sammanlagt uppgick till en yta om cirka 43 m² (se bilaga 2). Schaktet var 0,30 meter djupt och grävdes ned till opåverkad marknivå. Matjordsskiktet var cirka 0,25 meter, därefter vidtog gråbrun något sandig lera.

Inga ytterligare lämningar kunde konstateras inom objektet. Den förhistoriska aktivitet som noterades vid den tidigare genomförda särskilda utredningen (Gustafsson, Arkeologiska meddelanden 2004:04), förekom förmodligen inom en mycket begränsad yta.

Figur 2. Sökschakt inom objekt 1. Bilden är tagen från Ö. Foto: Björn Petterson 2005, Sörmlands museum.

Figur 3. Utdrag ur Gröna kartans blad (GSD) Strängnäs 10H NV med undersökningsområdet markerat. Skala 1:50 000.

Möjligen ska kulturlagerresterna ses i samband med det närbelägna gravfältet (Aspö 169:1), strax sydväst om åkermarken.

Avslutning

Utöver kulturlagret inom objekt 1 framkom *inga ytterligare anläggningar* inom de båda objekten. Genom den arkeologiska förundersökningen *avgränsades kulturlagret* åt samtliga väderstreck. Det fyndmaterial som påträffades i kulturlagret talar för att lagret ska ses i samband med någon form av aktivitet på platsen under *nyare tid*.

Keramiken i form av yngre rödgods samt stengods pekar på *tiden 1600 - 1800-tal*. Fynden tillvaratogs ej. Kulturlagret kommer inte att beröras av den planerade byggnationen då tomtmarken enligt detaljplanen inte kommer att bebyggas med något hus.

Södermanlands museums dnr: KUS04 266
Länsstyrelsens dnr: 431-6981-2004
Tid för undersökningen: 050405-050406
Personal: Björn Petterson och Ingeborg Svensson
Belägenhet: Ekonomisk karta över Sverige Tynnelsö 10H 7e. Upprättad av Rikets allmänna kartverk. Skala 1:10 000.
x6585891,4 y1571041
Koordinatsystem: RT 90 2,5 V
Höjdsystem: RH70
Undersökt yta: 293 m²

Dokumentationsmaterial förvaras i Sörmlands museums topografiska arkiv.

Referenser

Digitala fastighetskartan (GSD). *Geografiska Sverigedata. Fastighetskartan med höjdkurvor, Södermanlands län*. Lantmäteriet, Gävle.

Gröna kartan, Södermanlands län. *Geografiska Sverigedata (GSD) Kartförlaget, Gävle 1996*. Gävle.

Gustafsson, Patrik. 2004. *Lustigkulle och Tynäs*. Aspö-Norrby 2:1, Aspö-Åsby 1:1 och Bresshammar 1:1, Aspö socken, Strängnäs kommun, Södermanlands län. Särskild utredning. *Sörmlands museum, Arkeologiska meddelanden 2004:04*. Nyköping.

Informationssystemet om fornminnen (FMIS), Aspö socken, Strängnäs kommun, Södermanlands län, Riksantikvarieämbetet. Datautag 20051202

Jordartskartan; 10 H Strängnäs NV; Serie Ae nr 60. Sveriges geologiska undersökning (SGU). Uppsala 1984.

Arkiv

Sörmlands museums arkiv (SMA)

Ekonomisk karta över Sverige, 10H 7e Tynnelsö. (Fornlämningsöversikten). Skala 1:10 000. Lantmäteriverket, Gävle 1980.

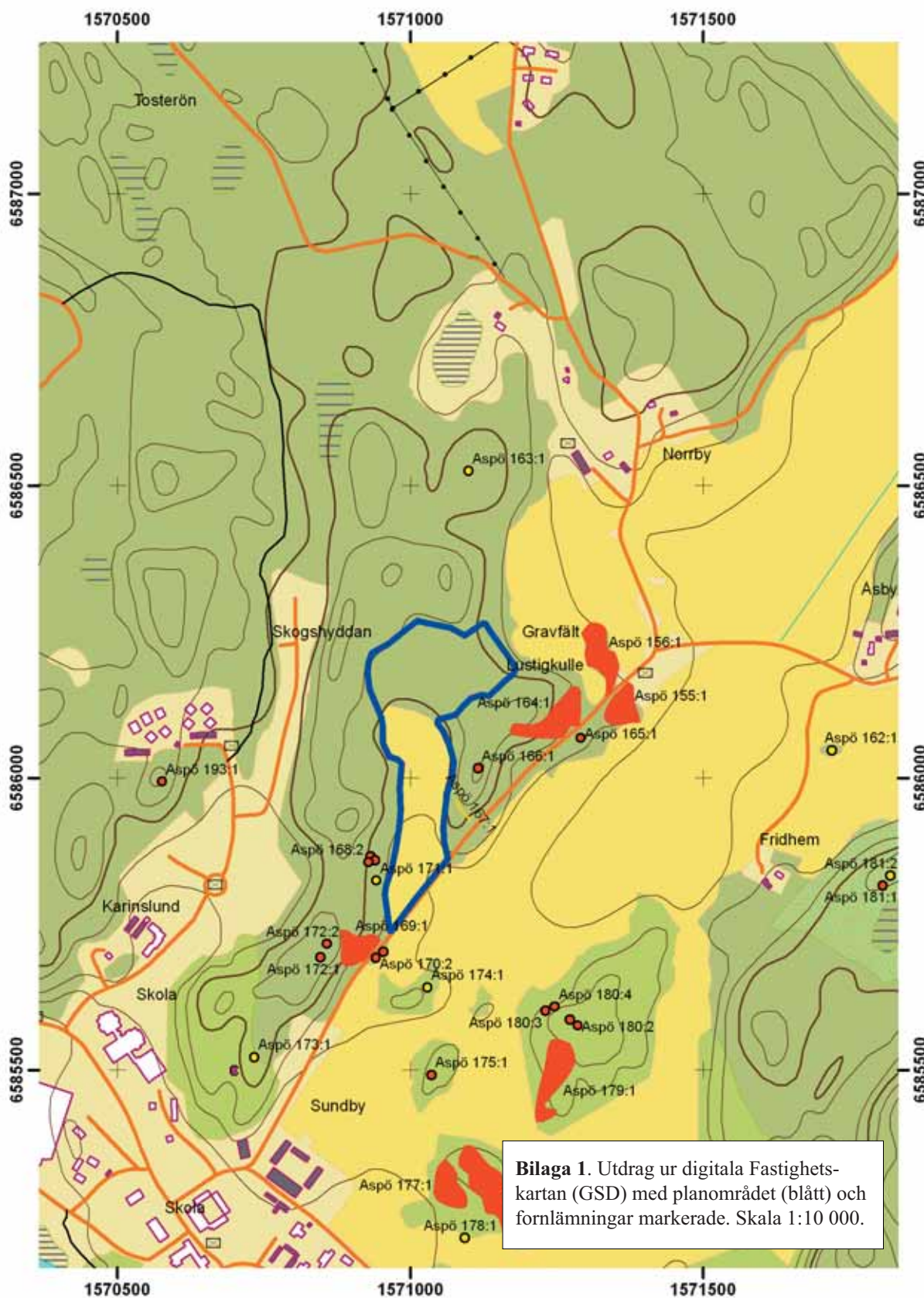
Riksantikvarieämbetets Fornminnesregister (FMR), *Aspö socken*, Södermanlands län.

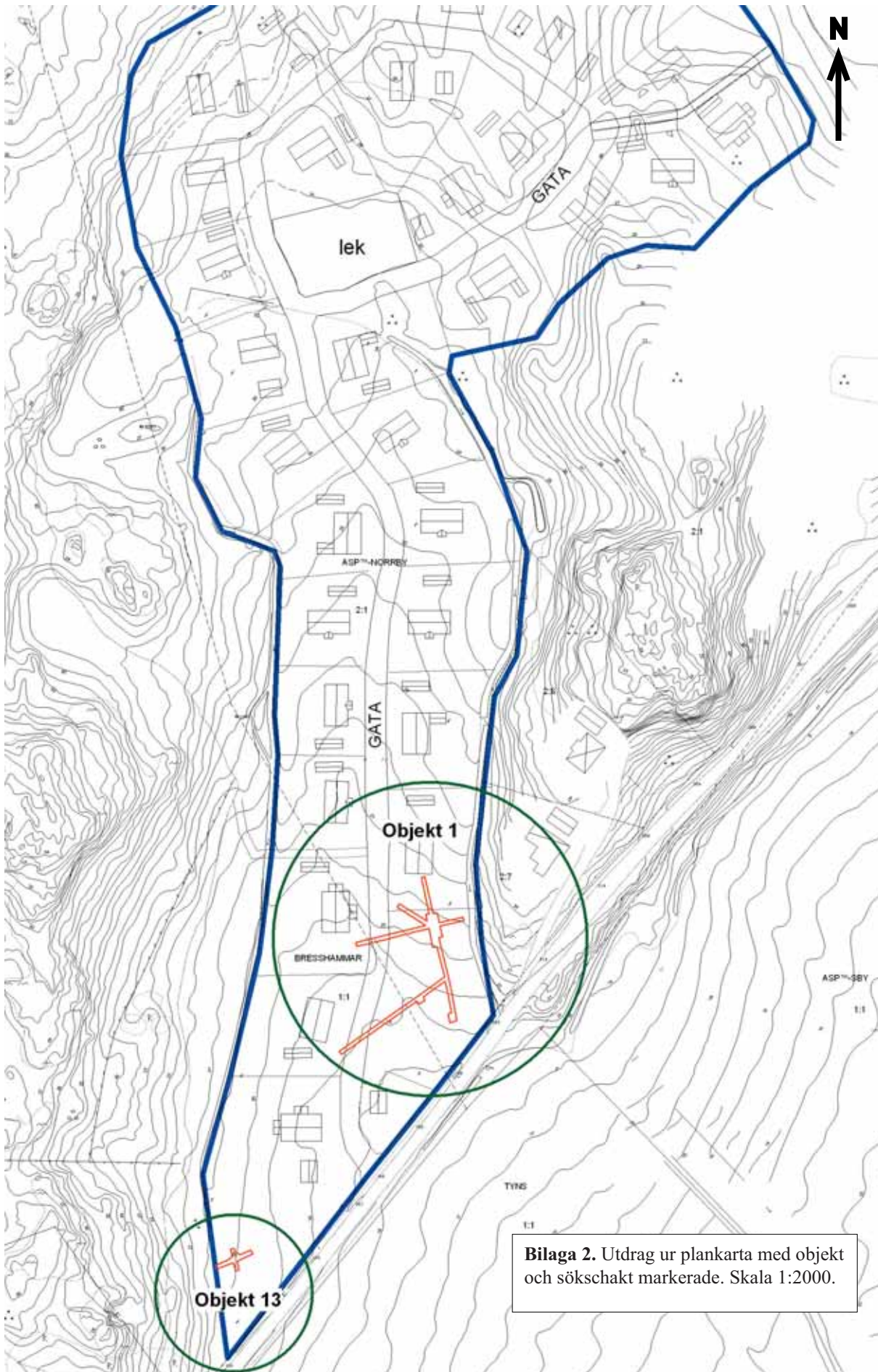
Administrativa uppgifter

Rapporten ingår i Sörmlands museums rapportserie: Arkeologiska meddelanden 2005:18

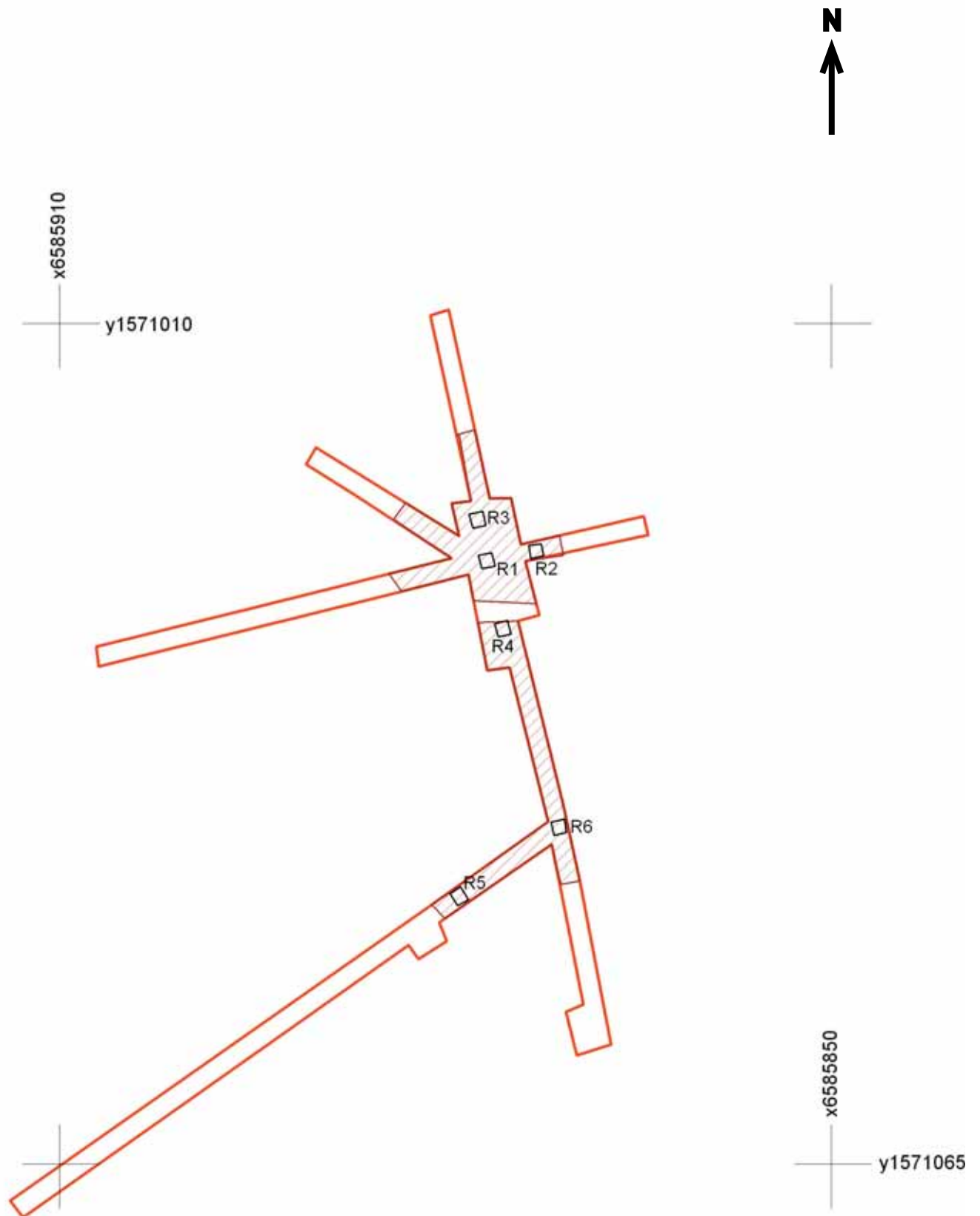
Bilagor

Bilaga 2. Utdrag ur plankarta med objekt och sökschakt markerade. Skala 1:2000.

Bilaga 3. Plan över kulturlagret och grävda rutor. Skala 1:400.

4. Rutbeskrivningar

RUTA 1.

Storlek: 1 x 1 meter

Djup: 0,16 meter

Belägenhet: x6585892,882 y1571040,923 z19,727

Kulturlagret utgjordes av något sandig svartgrå lera och var 0,10 meter tjockt. Innehöll enstaka inslag av kol och bränd lera. Tydlig gräns ned mot undergrunden, vilken utgjordes av flammig gråbrun lera.

RUTA 2.

Storlek: 1 x 1 meter

Djup: 0,18 meter

Belägenhet: x6585893,618 y1571044,380 z19,845

Kulturlagret utgjordes av gråsvart något humös och något sandig lera och var 0,15 meter tjockt. Innehöll enstaka inslag av kol och bränd lera. Något flammig/diffus gräns ned mot undergrunden, vilken utgjordes av brungrå lera.

RUTA 3.

Storlek: 1 x 1 meter

Djup: 0,20 meter

Belägenhet: x6585895,775 y1571040,224 z19,807

Kulturlagret utgjordes av gråsvart sandig något humös lera och var 0,15 meter tjockt. Innehöll enstaka inslag av kol och bränd lera. Tydlig gräns mot undergrunden, vilken utgjordes av grå lera.

RUTA 4.

Storlek: 1 x 1 meter

Djup: 0,10 meter

Belägenhet: x6585888,006 y1571042,048 z19,533

Kulturlagret utgjordes av gråsvart något sandig och grusig lera och var 0,07 meter tjockt. Innehöll enstaka inslag av kol och bränd lera. Tydlig gräns mot undergrunden, vilken utgjordes av flammig gråbrun något sandig lera.

RUTA 5.

Storlek: 1 x 1 meter

Djup: 0,10 meter

Belägenhet: x6585869,078 y1571038,992 z18,860

Kulturlagret utgjordes av brungrå något sandig och lera och var 0,04 meter tjockt. Innehöll enstaka inslag av kol och bränd lera. Något flammig/diffus gräns ned mot undergrunden, vilken utgjordes av något sandig grå lera.

RUTA 6.

Storlek: 1 x 1 meter

Djup: 0,12 meter

Belägenhet: x6585873,861 y1571045,977 z19,123

Kulturlagret var diffust och utgjordes av flammig svartgrå sandig lera och var 0,04 meter tjockt. Innehöll enstaka inslag av kol. Flammig/diffus gräns ned mot undergrunden, vilken utgjordes av grå sandig lera.